

Henny Thijssing-Boer
José Vriens

Nieske

Uitgeverij Zomer & Keuning

Proloog

De paar borreltjes die hij had gedronken zorgden ervoor dat Barend Bouwstra niet bijster helder meer zag. Maar wat zou dat? Hij hoefde nergens meer heen. En een mens mocht toch af en toe wel een borrel, wat had hij anders nog? Niet dat hij zo'n straffe drinker was, maar met die kou ging een borrel er prima in.

Bouwstra bekeek de wereld met een wazige blik. Alles leek ook irritant te bewegen en steeds van plaats te veranderen. Dat had hij nog niet eerder meegemaakt. Doorgaans kon hij toch goed tegen borrels.

De stok die hij gebruikte om zichzelf te ondersteunen, kwam nu goed van pas en voorkwam dat hij struikelde of viel.

Hij ging van de keuken naar de woonkamer en moest geregeld steun zoeken bij de muur. In de woonkamer bleek de stoel – de grote armstoel waarin hij zo graag zat en weleens een dutje deed – niet meer op zijn vaste plaats te staan.

Met tranende ogen zocht hij de kolossale stoel die toch niet zomaar aan de wandel kon zijn gegaan. Hij grijnsde een beetje om die rare gedachte. 'De stoel is gaan wandelen,' lispelde hij met een tong die opeens te groot voor zijn mond leek te zijn. 'Dat grote gevaarte dat nog van mijn vader is geweest. Paulina zou het wel geweten hebben als hij was gaan lopen.' Wat haalde hij zich nu weer in zijn hoofd? Paulina was er toch allang niet meer. Zijn vrouw was al enkele jaren geleden overleden. Hij kon het niet meer aan haar vragen, maar zij zou niet zomaar meubels verplaatst hebben, dat wist hij wel.

Bouwstra had er een hekel aan wanneer dingen van plaats veranderden. Helemaal als hem dat niet van tevoren verteld was. Na enige tijd schuifelen en zoeken vond hij de armstoel in een andere hoek van de kamer... naast de kachel. Had hij hier altijd al gestaan? Of had die malle meid hem stiekem daar gezet? Nou ja, wat maakte het uit, hij stond hier prima. Lekker dicht bij de kachel.

Moeizaam liet hij zijn zware lichaam in de stoel zakken en zette de stok ernaast. Eindelijk zat hij dan toch. Deze stoel leek voor hem gemaakt te zijn. Van degelijk houtwerk met een pluchen zitting, rug- en armleningen. Bordeauxrood. Paulina had hem jaren geleden

opnieuw laten bekleden. Een mooie chique kleur die paste bij het donkere interieur.

Het hout op de vloer was glanzend gewreven. Onder de tafel met de vier stoelen eromheen lag een fraai tapijt dat weer mooi bij de meubels kleurde. Een laag dressoir stond tegen een wand met daarop wat snuisterijen van zijn vrouw; een druk beschilderde kan met een droogboekje erin, een tinnen schaal, een zilveren zevenarmige kandelaar en een schemerlamp die als enige in het vertrek brandde.

Boven het dressoir hingen de geschilderde portretten van zijn ouders en grootouders. Tussen hun portretten prijkte een foto van zijn enige zoon Bouke. Deze foto was net voor zijn vertrek naar Amerika gemaakt. Die jongen had daarheen gewild. Was er met geen tien paarden van af te brengen geweest. Net zo koppig als zijn vader, dacht Bouwstra met een glimlach.

Hoewel de jongen hier in een gespreid bedje kon stappen, met een forse boerenhoeve die nog altijd de grootste in de verre omtrek was, wilde hij per se emigreren en in dat verre land zijn geluk beproeven. Het land was hem hier in Groningen zeker nog niet weids genoeg.

Sinds zijn vertrek was Bouke alleen nog maar teruggekomen voor de begrafenis van zijn moeder. Nadien had Bouwstra zijn zoon niet meer gezien. Dat vrat ook wel aan hem, als hij eerlijk was. Hun enige contact verliep per briefpost en een enkele keer was er een telefoontje, als er iets dringends was dat niet op de post kon wachten.

Als hij Bouke toch nog eens zag... Het was geen goedkope reis van Amerika naar Nederland, dat wist hij wel. Desnoods betaalde hij de vliegpreis. Toch binnenkort nog eens voorstellen aan die jongen. Zelf stapte hij voor geen goud in zo'n vliegmaschine.

Zesentwintig was zijn zoon nu. Bouke had hard gewerkt en grond gekocht in Michigan. Daar was hij gaan boeren. Veeboer was zijn zoon geworden. Hij leek het goed te doen en had er zijn draai gevonden. Hoe het zo had kunnen lopen begreep hij nog altijd niet, maar wat hem betreft had de jongen niet weg hoeven gaan.

Een vrouw speelde op dit moment nog geen rol in Boukes leven, al zou het Bouwstra niets verbazen als hij trouwde zonder dat zijn vader er iets van wist of erbij was. Niet dat Bouwstra erheen zou gaan. Niet met een vliegmaschine in ieder geval. Vliegen was niks voor mensen. Vogels vlogen, mensen niet. De andere optie, varen,

stond hem net zomin aan. Dat duurde weken.

Sinds het overlijden van Paulina was er veel veranderd in zijn leven. Eenzaam wilde hij zichzelf niet noemen. Dagelijks zag hij immers de knechten die voor hem werkten. Met hen maakte hij een praatje over het bedrijf en over het weer. Al waren het niet meer de knechten van vroeger.

De laatste jaren moest hij het ook doen met een nieuwe meid. Greet Takema, de meid die het langst bij hem had gediend, vond zichzelf te oud om nog langer zijn huishoudster te zijn. Liever was ze bezig met haar kleinkinderen en haar eigen bedoeninkje. Alsof ze het daar zo druk mee had.

Rare fratsen hadden die vrouwen tegenwoordig. En hij moest het maar uitzoeken als man alleen.

Greet had haar dienst opgezegd kort nadat Paulina was overleden. Net op het moment dat hij een meid die de gang van zaken van voor tot achter kende, het hardst nodig had. Ze was toch gegaan.

Er was een nieuwe meid gekomen, Annejet van de Molen, daar had Greet dan nog wel voor gezorgd. Zo'n jong ding met van die nieuwerwetse ideeën. Ze moest een stofzuiger hebben en een was-machine. Alsof het geld hem op de rug groeide. Modernisering op de boerderij was hem niet vreemd, maar waarom moest het huishouden daar ook in meegaan?

Wilden de vrouwen tegenwoordig niet meer werken? Waarom hadden ze anders een paar handen aan hun lijf zitten? Veel meer dan dat hadden ze toch niet omhanden als er geen kinderen rondliepen? Greet had altijd zonder die nieuwigheid gekund, waarom zo'n jonge meid dan niet?

Hij had wel toe moeten geven, daar had Greet op aangedrongen, anders had hij volgens haar geen nieuwe meid kunnen vinden. Zodoende waren al die apparaten er gekomen, om tot gemak van de meid te zijn. Waarom betaalde hij dat wicht eigenlijk zo veel? vroeg hij zich voor de zoveelste keer af. Die apparaten deden toch al het werk? Zij hoefde alleen maar op de juiste knoppen te drukken.

Gelukkig brandde de kachel goed in deze kamer. Daar hield hij van. De meid moest de houtkachel hebben aangemaakt. Iets wat ze meestal niet deed. Zij gebruikte veel liever de gaskachels die in ieder vertrek hingen. Minder gedoe en minder vuil, beweerde ze. Bouwstra

hield meer van de warmte van een houtvuur.

Het was hier aangenaam warm. Lekker na die kou buiten. Hier werd je weer langzaam een beetje mens, vooral met die borrels die zijn lichaam vanbinnen ook nog eens verwarmden.

Hij had aan het einde van de middag nog een stukje langs zijn land gelopen. Een hele ronde redde hij niet meer, zelfs niet met de stok die de laatste jaren zijn derde been was geworden. Zijn knieën bezorgden hem te veel last en ook zijn heupen konden niet veel meer hebben.

Met een diepe zucht verplaatste hij zijn rechterbeen een beetje. Zijn knie deed weer zo gemeen pijn. Die speelde vaak op de laatste tijd. Het zou het weer wel zijn. Het was ook veel te koud en te nat voor de tijd van het jaar. Voorjaar heette het te zijn. Herfst was een betere benaming voor dit weertype.

Dokter Van Leemden had hem laatst nog onderzocht en had hem verteld dat hij versleten was. Reuma had hij. Veel hielp daar niet tegen, warm houden en rustig aan doen, vertelde de dokter. Nou, dat laatste deed hij echt wel.

Toch gaf hij dat wandelingetje buiten nog niet zomaar op. Ondanks het gure weer wilde hij graag zien hoe zijn land erbij lag. Of de akkers en velden al een groen waas kregen. Of er iets opkwam van wat er gezaaid was. Het weer werkte niet mee, alles was later dan normaal.

Opeens drong er een vaag geluid tot hem door. Liep er ergens water? Was hij soms vergeten de kraan in de keuken dicht te draaien? De meid kon het niet zijn. Zij was enkele uren geleden al naar huis gegaan.

Het was niet meer zoals vroeger, toen er een meid inwoonde. Ook de knechten bleven niet. Dat was ook nergens voor nodig. Hij had geen vee dat constant aandacht nodig had. Zodoende was hij helemaal alleen op de grote, kapitale boerderij.

Een jaar geleden had hij nog een hond gehad, maar die meid, Annejet, kon niet met Nero overweg. Die twee lagen elkaar niet. Hij had kunnen kiezen: zij eruit of die hond. Alsof hij een keus had! Nero was overgenomen door een andere boer. Het was een beste waakhond geweest die ook nog wel zijn tanden wilde gebruiken als het nodig was.

Opnieuw hoorde hij iets. Liep er nu iemand door de keuken? Hij had de boel toch afgesloten nadat de meid naar huis was gegaan? Ze had het brood, de boter en een worst op de tafel in de eetkamer gezet en was daarna vertrokken. Bouwstra had alles zelf teruggebracht naar de keuken en de boter en het beleg teruggelegd in de koelkast. De rest moest de meid morgen maar opruimen. Daar kreeg ze ten slotte voor betaald.

Zo ging het iedere dag. En als hij buiten zijn ronde had gedaan, liep hij de deuren nog een keer na.

Er gebeurde niet veel in Nieuw-Scheemda, maar juist omdat de boerderij verlaten was en er geen hond meer was om te waarschuwen als er iemand het erf betrad, gebeurde het de laatste tijd nog weleens dat een van de knechten 's morgens in een van de schuren een zwerfver aantrof.

Misschien moest hij toch maar weer een nieuwe hond aanschaffen. Annejet kon de pot op. Zij was niet degene die hier 's avonds alleen zat.

Zijn afgedwaalde gedachten keerden weer terug naar het geluid dat hij had gehoord. Opnieuw leek het of er water kletterde, maar nu op de tegels in de hal. Dat kon toch helemaal niet? Was die meid aan het dweilen? Was ze vergeten dat te doen of had hij zich zo vergist in de tijd? Was het nog helemaal geen avond maar ochtend?

'Wie is daar?' Zijn stem klonk iel en hij schraapte zijn keel om nog eens te roepen. Het bleef nu echter doodstil.

De klok op de schoorsteenmantel verbrak die stilte door te slaan. Halfnegen alweer. Waar bleef de tijd? De meid kon het niet zijn. Of had hij zich verbeeld dat hij iets hoorde? Misschien was het de wind geweest of de regen. Nu was er in ieder geval niets meer te horen.

Al luisterend merkte Bouwstra dat zijn ogen zwaar werden. De kachel maakte hem warm en soeziger. Er kon niemand binnen zijn, overtuigde hij zichzelf. Het was vast een tak van een boom die ergens tegen de gevel sloeg. Morgen zou hij een knecht daar eens naar laten kijken.

Langzaam zakte zijn hoofd op zijn borst om weer met een ruk omhoog te schieten. Hij keek om zich heen en wreef met zijn grote hand over zijn gezicht. Maar lang lukte het hem niet om zijn ogen open te houden. Het kwam vast door die warmte dat hij zo loom was.

Die kachel brandde wel erg fel.

Met een droge kuch schrok hij weer wakker en hij hoestte nog een paar keer. Rook? Hierbinnen? Zat de schoorsteen verstopt? Dat kon toch niet, die was dit najaar nog schoongemaakt. Dat liet hij ieder jaar doen. Op brand zat hij niet te wachten. Het vegen van de schoorstenen hoorde er dan vanzelf bij.

Opnieuw kriebelde er rook in zijn keel en ook zijn ogen prikten. Misschien moest hij maar eens wat meer licht maken. Dan zag hij het beter. Dat ene lampje op het dressoir was te weinig nu het buiten helemaal donker was.

Op de tast zocht Bouwstra de stok die naast zijn stoel moest staan, het werd nu wel erg snel donker in de kamer. Maar opnieuw voelde hij zich zo ontzettend moe. Zijn benen voelden aan als lood en zijn arm kreeg hij nauwelijks omhoog. Het hoesten was vermoeiend en deed pijn aan zijn keel en longen. Ook het ademen leek steeds moeizamer te gaan.

Op dat moment ging de deur van de kamer open en verbijsterd staarde Bouwstra naar zijn onverwachte bezoek. Hij kneep zijn ogen iets samen om de bezoeker beter te kunnen zien. ‘Wat doe je hier?’ bracht hij hijgend uit. ‘Hoe ben jij hier binnengekomen?’

‘Dat doet er niet toe.’

‘Wat kom je doen?’

‘Noem dit maar het uur van de waarheid, Bouwstra. Het wordt tijd dat iemand jou straft voor wat je ons hebt aangedaan.’

‘Wat heb ik jou ooit gedaan?’ Hij probeerde iets van boosheid in zijn stem te leggen, maar dat werd tenietgedaan door de hoestbui die hem overviel.

‘Weet je dat echt niet meer? Jammer, want ik kom niet alleen voor mezelf, maar ook voor nog veel meer mensen. De lijst is te lang om op te noemen.’

‘Waarom hangt er hier zo veel rook? Zit de schoorsteen soms dicht?’

‘Dat zou goed kunnen. Heb je de schuif niet gecontroleerd voordat je het vuur aanstak?’

‘De kachel brandde al toen ik binnenkwam.’ Hoestend zakte Bouwstra verder weg in de stoel. ‘Zet een raam open, ik kan niet goed ademen,’ hijgde hij nu.

Zijn bezoeker liep naar de kachel, zette de schuif in het rookkanaal open zonder Bouwstra uit het oog te verliezen en ging weer terug naar de deur.

Opeens zag de oude boer het vlammetje van een lucifer flakkeren. Hij rook de geur van benzine en nu pas drong tot hem door wat er aan de hand was.

I

‘Blijf je echt niet bij je moeder wonen?’ vroeg Meta op zachte toon.

Hun baas vond het niet prettig als ze tijdens hun werk met elkaar praatten. Vaak lukte dat ook niet en overstemde het geratel van de typemachines een gesprek. Maar nu was het even een rustig moment. Niet dat hun handen stillagen. Nieske borg doorslagen van facturen op in een map en Meta opende de post die zojuist was gebracht.

‘Nee, joh,’ fluisterde Nieske terug. ‘Dat wil Bart echt niet. En mijn moeder wil het ook niet. Ik weet dat ze het niet leuk vindt dat ik wegga, maar ze gunt ons een plek voor onszelf.’

‘Nou ja. Dat huis waarin jullie nu wonen is toch ook groot genoeg om bij haar in te trekken?’ hield Meta aan.

‘Dat wel, maar Nieuw-Scheemda is toch een dorp van niks. Winschoten is een heel stuk groter, meer een stad. Daar zou mijn moeder niet meer kunnen aarden. Mijn ouders zijn hier ooit begonnen, aan de rand van Winschoten. Mijn vader had een eigen timmerbedrijf. Hij kon ook heel goed meubels maken. Thuis staat nog wel het een en ander dat hij gemaakt heeft. Na zijn dood is mama terugverhuisd naar haar geboortedorp.’

‘Daar heb ik je weleens over horen vertellen,’ knikte Meta. ‘Hij stierf heel jong, toch?’

‘Zesentwintig was hij pas. Verdronken in het kanaal nadat hij met zijn vrachtwagen van de weg afgeraakt was.’ Nieske werd er nog steeds een beetje verdrietig van als ze aan haar vader dacht. Hoewel hij al negentien jaar dood was en zij pas vijf jaar was geweest toen hij stierf, had ze tal van herinneringen aan hem. Fijne momenten die ze nooit was vergeten.

Haar moeder hield de herinnering aan haar man ook levend. Na zijn dood was Anna Dalstra-Hoeksema nooit meer hertrouwd, ook al was ze pas tweeëntwintig geweest toen ze weduwe werd. Ze zei altijd dat ze maar één keer in haar leven verliefd was geweest en dat was op Hielko Dalstra. Ook al waren ze nog maar een paar jaar getrouwd geweest op het moment dat hij overleed, dat was genoeg voor een heel leven.

‘Woont er nog meer familie van jou in Winschoten?’

Nieske knikte. ‘Tante Janke en oom Lammert, en tante Dina en

oom Fokko. Tante Janke en tante Dina zijn zusters van mijn vader. Hun kinderen zijn overal terechtgekomen. In Amsterdam, Hoorn, zelfs in Maastricht, alleen de jongste is in Groningen gaan wonen.'

'Er woont toch nog wel iemand van je familie in het dorp?'

'Dat zijn er niet veel meer. De ouders van mijn vader zijn een paar jaar geleden kort na elkaar overleden. Alleen Hinnie woont nog altijd in Nieuw-Scheemda, samen met haar man en hun kindjes. Ze wonen bij mijn grootouders Hoeksema in. Bij haar ouders dus. Oom Garm woont in Groningen en Lubbe is op achttienjarige leeftijd naar Canada geëmigreerd. Ik heb hem nooit meer gezien.'

'Raar dat Hinnie maar een paar jaar ouder is dan jij,' vond Meta.

Nieske haalde haar schouders op. Zij vond dat heel normaal. De eerste jaren van haar leven had ze immers in het gezin Hoeksema doorgebracht als de jongste telg en niet als het kind van Anna, de oudste dochter van het gezin. Ze zou het vreemd vinden om Hinnie en Lubbe tante of oom te moeten noemen.

'Dames!' klonk het opeens streng. 'Ik mag toch hopen dat er hier ook nog gewerkt wordt.' Hun baas, meneer Nederhoed, stond in de deuropening en keek de beide jonge vrouwen strak aan.

Nieske en Meta mompelden gelijktijdig: 'Ja, meneer Nederhoed.'

'Mooi. Ik heb hier weer een stapeltje bonnen waar een factuur van gemaakt moet worden. Jouw taak, Nieske. Meta, kom even mee naar mijn kantoor. Ik wil dat je een brief opneemt.' Hij legde de stapel bonnen op het bureau van Nieske. Zonder op een reactie van zijn personeel te wachten draaide hij zich om en verliet het kleine kantoor weer.

Meta rolde even met haar ogen, maar liep toch met haar stenoblok en potlood achter hem aan.

Nieske legde de bonnen naast haar machine, pakte een lege factuur met doorslag en begon de gegevens daarop over te nemen. Het ontcijferen van het handschrift van haar baas was het moeilijkste deel. Daarnaast moest ze alles foutloos overnemen. Dat was haar wel toevertrouwd.

Onder het werken kon ze haar gedachten een klein beetje laten gaan naar haar aanstaande huwelijk. Nog twee weken, dan werd ze mevrouw Bart Visser en zouden ze samen in het huis gaan wonen dat ze toegewezen hadden gekregen.

Bart en zij hadden het al schoongemaakt. De kozijnen hadden een lik verf gekregen. De vloerbedekking die er lag, kon nog wel even mee en haar moeder had de gordijnen gemaakt voor het hele huis. Nog niet alle spulletjes hadden ze, maar het belangrijkste stond al in huis: een tafel met vier stoelen, een paar kasten en een bed. Voor de rest van de spullen en de verdere aankleding van het huis zouden ze deze zaterdag gaan kijken.

Ze kreeg er kriebels van in haar buik als ze aan dat huis dacht, dat nu van hen was. Getrouwd zijn met Bart was alles wat ze zich kon wensen op dit moment.

Dat ze na haar huwelijk moest stoppen met werken vond ze minder leuk, maar zo ging dat nu eenmaal. Ze had straks vast geen tijd meer om naast het huishouden nog te werken, vooral niet als er snel kinderen kwamen. Dat was iets waar ze wel op hoopte.

Voor de bruiloft zelf hoefde ze niets meer te doen. Het zou een eenvoudige plechtigheid worden in het gemeentehuis, waarna de huwelijksinzegening in de kerk zou plaatsvinden. Daarna werd er gefeest in de tuin van de boerderij van Barts ouders. Zij hadden er de ruimte voor. Nu maar hopen dat het weer dan een beetje beter was dan nu. Niet zo guur en nat. Als het regende werd het feest gewoon verplaatst naar de stal, had Bart vorige week nog gezegd. Die werd in ieder geval schoongemaakt, zodat ze daarin terechtkonden.

Haar moeder had de bruidsjurk gemaakt. Dat kon zij als geen ander. Ze naaide al jaren voor Jan en alleman en had altijd genoeg werk. Ondanks dat ze in een klein dorpje op het platteland woonde, wisten haar klanten Anna Dalstra prima te vinden. Ze kwamen zelfs helemaal uit Delfzijl om kleding door haar moeder te laten maken.

Hoewel Nieske haast niet kon wachten om samen met Bart in het huis te gaan wonen dat van hen werd, vond ze het niet fijn om haar moeder alleen te laten. Het idee dat haar moeder hier alleen achterbleef stond haar tegen. Ook al verzekerde haar moeder haar dat ze het niet zo erg vond om alleen te wonen. Ze had hier haar vrienden, familie en haar werk, echt alleen zou ze niet zijn.

In het dorp blijven wonen om dicht bij haar moeder te zijn was ook niet haalbaar. Bart had nu eenmaal zijn werk als leraar in Winschoten. Voor hem was het belangrijk dat hij in de plaats zelf woonde. Dat was in ieder geval gemakkelijker. Nu reed hij iedere

dag op en neer met de fiets, of ging met de bus als het erg slecht weer was. Een enkele keer overnachtte hij bij een collega als het erg laat werd door vergaderingen.

Het was ook geen goed idee om haar moeder mee te nemen naar hun nieuwe woning. Dat wilde haar moeder beslist niet. Ze was nog veel te vitaal om nu al bij haar dochter te gaan wonen, zei Anna als het ter sprake kwam. Met haar tweeënveertig jaar was haar moeder ook beslist nog niet oud te noemen. Ze was nog altijd even slank. Haar haren waren nog net zo blond als twintig jaar geleden, alleen aan de fijne rimpeltjes naast haar ogen kon je haar leeftijd raden.

Haar moeder was het weidse uitzicht van het platteland gewend. Ze woonden aan het eind van het dorp met achter hen velden en aan de voorkant ook een vrij uitzicht. Als haar moeder bij hen in huis kwam, zou ze zich beslist opgesloten voelen met huizen aan alle kanten. Nee, daar was mama nog lang niet aan toe, wist Nieske.

Haar gedachten gingen terug naar de naderende bruiloft. Nog niet van iedereen hadden ze antwoord ontvangen of ze wel of niet zouden komen. Lubbe had een cadeau opgestuurd vanuit Canada. Voor hem was het onmogelijk en veel te duur om die verre reis te maken. Helemaal nu zijn vrouw Janet op het punt stond om te bevallen van hun derde kind.

Gisteren nog had ze bericht van Garm en zijn vrouw Margien ontvangen dat ze naar de bruiloft zouden komen, mits Sisi Kamphof er niet zou zijn. Of Pieter met zijn vrouw en kinderen zou komen wist Nieske op dit moment niet.

Pieter Kamphof was getrouwd geweest met Trijnie, een jongere zuster van haar moeder. Trijnie was bij de geboorte van hun zoon Reinder in het kraambed gestorven. Pieter was later wel hertrouwd, maar Sisi, zijn huidige vrouw, kon het niet bijster goed vinden met Garm. Wat er tussen die twee was voorgevallen wist niemand. Er werd ook niet over gesproken, maar als Sisi ergens was, vertrok Garm.

Nieske vermoedde dat Garm en Sisi vroeger misschien iets met elkaar hadden gehad. Hoewel ze niet zou weten wanneer dat precies gebeurd moest zijn. Garm was als jongeman van vijftien net voor het einde van de oorlog van huis vertrokken om turf te gaan steken. Hij was echter in de stad Groningen terechtgekomen om daar te helpen

met de wederopbouw van de huizen. Daar had hij zijn vrouw Margien leren kennen.

Voor zover Nieske wist was hij nadien niet zo heel vaak teruggekomen en zeker niet voor langere tijd. In het jaar dat haar ouders elkaar leerden kennen, was Garm een aantal weken in zijn geboortedorp teruggeweest tijdens de zomerperiode. Hielko was een vriend van Garm geweest. Hij had de tien jaar jongere Garm onder zijn hoede genomen op hun reis naar Groningen.

Nieske moest een jaar of twee zijn geweest toen die beide mannen teruggekomen waren naar Nieuw-Scheemda om grootvader te helpen met de bouw van een schuur. In die tijd had Garm al kennis aan Margien.

Met Hinnie had ze er al eens een keer over gepraat, maar ook de jongste zuster van haar moeder had geen idee wat er speelde tussen Garm en Sisi.

Vervelend dat de een niet kwam als de ander dat wel deed. Dat kon betekenen dat Garm en Margien op het laatste moment afhaakten. Niet dat ze zo veel met hen ophad. Het Groningse echtpaar liet zich alleen zien op bruiloften, begrafenissen en jubilea, maar verder ging de belangstelling niet.

Hinnie stak het op Margien. ‘Die stadse madam voelt zich vast te goed om zich te mengen in het boerengepeupel,’ zei ze weleens.

Haar moeder maakte er nooit zoveel woorden aan vuil. ‘Leven en laten leven. Ieder zijn eigen ding,’ was haar favoriete uitspraak. ‘Ze zijn welkom, en ook als ze niet komen is het mij om het even.’

De deur ging opnieuw open. Meta kwam binnen en achter haar verscheen meneer Nederhoed. Verder dan de deuropening kwam hij echter niet.

‘Morgen komt er een jongedame die jou zal gaan vervangen als je getrouwd bent, Nieske. Gesie Ulland is haar naam. Ik vertrouw erop dat je haar deze laatste weken zo goed mogelijk inwerkt en haar alles leert wat nodig is. De jongedame heeft de mulo gevolgd en heeft een aantekening voor handelskennis. Ik verwacht veel van haar.’

Nieske knikte zwijgend. Haar opvolgster inwerken. Of ze daar zin in had. Wat moest die Gesie met handelskennis als typiste? Kon ze dan niet beter bij een boekhouder gaan werken? Nou ja, dat was niet haar zorg, besloot ze.

Eindelijk was het tijd om op te ruimen en te stoppen met werken. Nu Nederhoed nog eens extra had benadrukt dat ze hier nog maar een paar weken zou werken, had Nieske er helemaal geen zin meer in. Waarom zou ze zich nog druk maken om facturen en typefouten? Over twee weken was ze hier toch weg.

Maar er met de pet naar gooien zat nu eenmaal niet in haar aard. Als ze iets deed, deed ze het goed, of anders helemaal niet.

Nieske trok haar jas aan en liep naar de bushalte. Meta zwaaide naar haar terwijl ze wegfietste. Met dit gure en natte weer nam Nieske de bus, net als zo veel anderen die bij de halte stonden te wachten. Ze trok haar sjaal iets hoger op tegen de felle wind.

Bart zou ze vandaag niet meer zien. Hij had later die avond nog een vergadering op school en zou pas met de laatste bus naar het dorp teruggaan. Misschien bleef hij wel weer bij een collega slapen als het te laat werd om de bus te halen.

Het zou gemakkelijker zijn als ze eenmaal in Winschoten zelf woonden. Dan zou zij nu zo ongeveer bezig zijn met het bereiden van een maaltijd voor Bart en haarzelf. Het huis zou aan kant zijn, de tuin in orde. Misschien kon er wel een hoekje van de tuin af om hun eigen groenten te kweken. Er stonden een paar fruitbomen helemaal achter in de tuin, mijmerde ze onder het wachten.

Bart en zij waren dolblij geweest toen ze te horen hadden gekregen dat ze deze woning kregen toegewezen. Zo vlak voor hun trouwen hadden ze dat nog lang niet verwacht. Ze waren ervan uitgegaan dat ze nog wel enige tijd bij moeder Anna moesten inwonen totdat ze iets voor zichzelf kregen.

Misschien dat ze wat sneller aan de beurt waren voor een woning omdat Bart leraar was. Dat durfde ze niet eens hardop te zeggen. Er waren immers mensen genoeg, gezinnen zelfs, die veel langer dan zij op de wachtlijst stonden voor een woning.

Daar moest ze haar hoofd maar niet over breken, had Bart haar gezegd. Er werden vandaag de dag genoeg woningen gebouwd om iedereen van huisvesting te kunnen voorzien. Zij stootten echt geen gezin van hun plaats door dit huis te accepteren. En als ze het niet namen moesten ze vast weer maanden wachten tot er een nieuw aanbod kwam. Dat wilde ze toch ook niet?

Nee, dat wilde ze niet. Ook al was het vrij normaal dat jongge-

huwden nog enige tijd bij hun ouders inwoonden, het was wel heel erg prettig om direct al iets voor henzelf te hebben.

Haar uitzet stond al in dozen te wachten om naar het huis gebracht te worden. Dat zou ze pas een paar dagen voor hun trouwen doen. Ze waren nu nog druk bezig met verven en schoonmaken.

In de bus was het warm en benauwd. Het rook er naar natte kool en vieze sokken. Dit deel van wat bij haar werkzame leven hoorde, zou ze echt niet missen. Niet meer met de bus op en neer naar haar werk, maar alleen als ze bij haar moeder op bezoek ging. En dan kon ze gaan wanneer ze wilde, op tijden dat het niet zo druk was.

Eindelijk stopte de bus bij de halte in Nieuw-Scheemda. Nieske stapte uit en groette haar medepassagiers.

Omdat het opnieuw was gaan regenen, holde ze zo hard ze kon naar huis. De deur ging al open nog voordat ze haar sleutel had gepakt.

‘Kom snel binnen,’ zei Anna. ‘Wat een weer. En dat heet dan lente te zijn.’

Nieske hing haar natte jas aan de kapstok en veegde voorzichtig over haar natte haren. Voor de spiegel bekeek ze de schade. Haar haar droeg ze opgestoken in een keurige wrong, dat moest op kantoor. Ze trok de speld eruit en schudde het lange donkerblonde haar los zodat het als een waterval over haar schouders en rug viel. Met haar handen duwde ze het verder los zodat het kon drogen.

‘Was het druk op kantoor?’ wilde Anna weten.

‘Gaat wel. Morgen komt er een nieuw meisje voor mij in de plaats. Ik moet haar gaan inwerken.’

‘Je bent er nog maar twee weken, dat is ook niets te vroeg.’

‘Waarom mag ik niet blijven werken tot ik zwanger ben, mam? Dan is het toch vroeg genoeg om te stoppen met werken?’

‘Zeg toch niet van die rare dingen. Wie moet je huishouden doen als jij werkt?’

‘Jij werkt toch ook en je hebt ook altijd zelf het huishouden gedaan.’

‘Jij hielp me zo jong als je was,’ hield Anna haar voor. ‘Bovendien stelt een man andere eisen aan het huishouden dan een vrouw alleen.’

‘U naaide toch ook al toen papa nog leefde?’ wierp Nieske tegen. ‘Ik weet zeker dat Bart het helemaal niet erg zou vinden als ik blijf

werken tot we kinderen krijgen.’

‘Zeg toch niet van die rare dingen. Mijn werk kun je toch niet vergelijken met jouw baan bij Nederhoed? Ik werk thuis. Dat heb ik altijd al gedaan. Ik kon en kan mijn huishouden tussen mijn naaiwerk door doen. Toen je vader nog leefde naaide ik ook wel, maar lang niet zo veel als daarna.’

‘Logisch, na de dood van papa moest je de kost voor ons verdienen.’

‘Dat is niet helemaal waar. Ik moest het niet, ik wilde dat. Van de uitkering van de verzekering en het geld dat het huis opbracht zouden we lang hebben kunnen leven als ik zuinig deed, maar dan hadden we niet hier kunnen gaan wonen. Dan hadden we bij mijn ouders moeten gaan wonen, of in een kleine huurwoning in de stad. Dat wilde ik niet. Ik maakte de keuze hier te gaan wonen, dus moest ik blijven naaien voor andere mensen. Een keuze waar ik nooit spijt van heb gehad.’

‘Je hebt anders een behoorlijk deel van het geld van papa opzijgezet voor mij. Dat had je echt niet hoeven doen.’ Nieske wist dat er een flink bedrag op een spaarbankboekje stond dat ze kreeg nu ze trouwde. Daarvan had ze aardig wat van de inrichting van hun huis kunnen betalen. Het geld was een deel van de erfenis van haar vader. Geld waar ze volgens haar moeder recht op had.

‘Dat geld kon ik opzijzetten dankzij mijn naaiwerk. Als jij op kantoor blijft werken, moet je je huishouden nog doen als je ’s avonds moe thuiskomt van een dag hard werken. Nee, Nieske, een vrouw hoort thuis te zijn, bij haar man en kinderen.’

‘Ik heb nog lang geen kinderen en mijn man werkt buiten de deur. Overdag zit er echt niemand op mij te wachten,’ mokte Nieske. Ze vond het zo oneerlijk. Ze kon best blijven werken en daarnaast het huishouden doen. Met een wasmachine en een stofzuiger hield ze vast tijd over. Die apparaten konden ze zich veroorloven omdat Nieske haar salaris altijd helemaal zelf had mogen houden van haar moeder en het niet uitgegeven had.

‘Pieker er nu maar niet te lang over, meisje. Het hoort niet. Je baan is bovendien al vergeven aan een ander. Als je iets wilt blijven doen, ga dan naaien. Dat kun je altijd doen en niemand zal je daarop aankijken.’

‘Hè, mam, dat is toch helemaal niks voor mij? Ik ben blij dat ik een knoop aan een overhemd kan zetten, maar verder kom ik niet met naaiwerk.’ Ze had het geduld niet voor dat soort werk. Haar moeder had vaak genoeg geprobeerd om Nieske de interesse voor naaien bij te brengen. Tevergeefs. Als het moest zou ze het wel doen, maar niet van harte.

‘Ik weet zeker dat Bart het niet prettig zal vinden als jij blijft werken. Het is toch de taak van de man om voor zijn gezin te zorgen?’

Dat juist haar moeder iets dergelijks verkondigde! Een vrouw die haar hele leven al gewerkt had om voor hen tweeën te zorgen, zonder de steun van een man. Van haar moeder had ze nu net wat meer begrip voor het idee verwacht dat al een tijdje door haar hoofd spookte, maar waar ze tot nu toe met niemand over had durven praten. Zelfs niet met Bart.

‘Hij hoeft toch niet alleen voor het gezin te zorgen. Dat doe ik toch net zo goed.’

‘Precies, maar dan thuis. Een vrouw is thuis op haar plaats om voor haar gezin te kunnen zorgen. De man doet dat door voor geld te zorgen en de vrouw door de zaak in huis draaiende te houden. Dat is een pittige taak, jongedame, vergis je daar niet in. Zeker als er eenmaal kinderen zijn.’

‘Maar als we kinderen krijgen wil ik ook niet blijven werken,’ protesteerde Nieske. ‘Tót die tijd zou ik zo graag door willen gaan met wat ik nu doe. Ik doe nu toch ook vaak genoeg iets in het huishouden als ik terugkom van mijn werk.’

‘Je doet nog niet de helft,’ prikte Anna die ballon direct lek, ook al had ze even daarvoor nog gezegd dat Nieske haar altijd had geholpen. ‘En dat hoeft ook niet. Ik heb tussen mijn naaiwerk door genoeg tijd om het huis bij te kunnen houden. Als ik uren achter elkaar zou moeten zitten, word ik zo stijf als een plank. Af en toe even iets anders doen is juist goed voor mij.’

‘Je wilt het gewoon niet en dat begrijp ik niet. Het is toch geen schande meer voor een man wanneer zijn vrouw blijft werken totdat er kinderen komen? Juist van jou had ik wel wat meer begrip verwacht. Jij hebt er altijd alleen voor gestaan, hebt het altijd zonder man moeten doen.’

Het gezicht van haar moeder kreeg opeens een trieste uitdrukking.

Alle energie leek uit haar weg te stromen, haar gezicht verloor de levendige uitstraling en haar schouders zakten naar voren. 'Ik zou er heel wat voor overhebben als het anders was gegaan, lieve kind. Je hebt werkelijk geen idee.' Anna draaide zich om en ging naar de keuken.

Nieske bleef staan, geschrokken door de reactie van haar moeder. Maar ook voelde ze schaamte, omdat ze haar moeder zojuist intens veel verdriet had gedaan door over het ontbreken van de man te praten die zij zo lief had gehad.